

Landsbygd i centrum

Nr: 1
Februari 2023

EN TIDNING FÖR DIG INOM JORDBRUK OCH LANDSBYGD FRÅN LÄNSSTYRELSEN I STOCKHOLMS LÄN

**Ny jordbrukspolitik
för konkurrenskraft
och hållbarhet**

**Fermenterad gödsel
återuppbygger
jorden på Öråker**

**Nyheter inför
SAM-ansökan
2023**

**Sörmlandsäpplen
återuppväcker äppelodlingen**

6

12

Innehåll

- 3 Ledare
- 4 EU:s nya jordbrukspolitik
- 6 Ökande viltstammar skapar problem för lantbrukare
- 7 Studie- och yrkesvägledare fick uppleva gröna jobb
- 8 Deltagare ökade tryggheten att möta varg
- 10 Sörmlandsäpplen återuppväcker äppelodlingen
- 12 Mikroorganismer gör jorden rik på Öråker
- 14 Norrtälje vill ha mer vildsvinskött i offentliga måltider
- 15 Kunnig slakteripersonal hanterar djuren med respekt
- 15 Krisstödet har bidragit till jordbrukets lönsamhet
- 15 Registrera din katt
- 16 Nya investeringsstöd
- 20 SAM-special
- 26 Kurser och rådgivning
- 28 Tareq Taylor berättar historier genom mat

10

Landsbygd i centrum är en tidning från oss på avdelningen för landsbygd på Länsstyrelsen i Stockholms län till dig som bor på eller engagerar dig i länets landsbygd. Med tidningen vill vi informera och inspirera för att främja landsbygdsutveckling, lönsammare gröna och blå näringar, djurhälsa, bättre miljö och ett rikare odlingslandskap. Genom reportage och information om möjligheter till stöd och kompetensutveckling hoppas vi att du lockas till läsning och handling. Landsbygd i centrum finansieras delvis med stöd från Landsbygdsprogrammet 2014–2020.

LEDARE

En ny livsmedelsstrategi i tiden

Den 7 februari gick startskottet för arbetet med en revidering av den nationella livsmedelsstrategin. Då kallades myndigheter, organisationer och företag till en inledande dialog om vad en uppdaterad livsmedelsstrategi 2.0 bör innehålla för att åstadkomma en stärkt livsmedelssektor.

Det är sex år sedan riksdagen beslutade om den nationella livsmedelsstrategin och mycket har hänt sedan dess. Livsmedelsförsörjningen har kommit i nytt ljus inte minst med tanke på de senaste årens olika typer av kriser, med torka, pandemi, brist på energi i Europa och Rysslands invasion av Ukraina.

Det är därför angeläget att sätta nya mål med tydliga prioriteringar. Det har blivit uppenbart att ett ökat fokus på livsmedelsberedskap och försörjningsförmåga är helt nödvändigt. Vi behöver en långsiktig och robust livsmedelskedja som fungerar i både freds- och orostid. Det som inte fungerar i fredstid fungerar inte heller i orostid. Med andra ord är en högre grad av självförsörjning av livsmedel och förnödenheter synnerligen aktuellt att få till i den kommande livsmedelsstrategins prioriterade områden.

Ett robust livsmedelssystem kan skapas genom att vi handlar mer lokalt producerade och inhemska livsmedel. Såväl handel som konsumenter, restaurang och det offentliga köket har stort ansvar för att bidra till att efterfrågan på svenska livsmedel ökar, så att produktionen och tillväxten i livsmedelskedjan gynnas.

Det är därför mycket glädjande att en kommun – Norrtälje – inom Stockholms län toppar tidningen Lant Lantbruks lista över kommuner i Sverige med högst andel svenska råvaror i sina måltider som serveras i skolor, förskolor och äldreboenden. Grattis och heja Norrtälje kommun!

Och det behövs konkreta insatser för att komma dit! Ungefär 40 procent av lantbruksföretagen har försvunnit sedan 1990 och närmare 50 procent av lantbrukarna i Sverige är 65 år och äldre. Nu behövs nya tag för att vända den trenden. Läs mer om Sveriges strategiska plan på sidorna 6–7.

Stockholm februari 2023

Ulrika Lundberg

Landsbygdsdirektör

Hjälp oss bli bättre!

Vi vill veta om du är nöjd med vår tidning, Landsbygd i centrum. Kan vi göra något för att den ska bli bättre? Dina synpunkter är viktiga för att vi ska kunna skriva om sådant som intresserar dig som läsare och få en uppfattning om du tycker att vi håller en tillräckligt hög kvalitet på form och innehåll. Det tar inte mer än fem minuter att svara på enkäten och dina svar är anonyma.

[Klicka här för att komma till enkäten](#) eller skanna QR-koden med din mobilkamera ➔

Landsbygd i centrum

Utgivare & redaktion

Länsstyrelsen i Stockholms län
Ulrika Lundberg (ansvarig utgivare)
Kristina Nigell (textredaktör)
Gustav Broms (textredaktör)
Ylva Berry (projektledare, bild & form)
Karin Haglund (bild & form)
Christina Fagergren (grafisk form)

Prenumeration

Om du vill få tidningen i din brevlåda eller det elektroniska nyhetsbrevet till din e-post tecknar du en kostnadsfri prenumeration via [Länsstyrelsens webbplats](#).

Kontakt

Länsstyrelsen Stockholms växel
010-223 10 00

Beskriv vad du vill ha hjälp med eller fråga direkt efter den du vill prata med.

E-post: landsbygdsutveckling.stockholm@lansstyrelsen.se
www.lansstyrelsen.se/stockholm

För frågor om SAM-stöden
0771-67 00 00

För anmälan av djur som far illa
010-223 11 20, telefon tid vardagar klockan 9.30–11.30

Vid rovdjursangrepp på tamdjur
Ring Länsstyrelsens besiktningsman för rovdjursangrepp på 010-223 15 37 om du misstänker att tamdjur skadats av rovdjur. Telefonnumret är öppet dygnet runt.

Foto

Framsida

Charlotte Sommarin i sin äppelodling.
Foto: Klara Granberg

Innehållsförteckning

Foto över Öråker gård: Privat
Trana: Ingemar Torstensson Parck
Äppelodling: Jenny Gullstrand

Tryck

Elanders Sverige AB

Länsstyrelsen
Stockholm

EU:s nya jordbrukspolitik

I januari startade en ny period för EU:s gemensamma jordbrukspolitik när den svenska strategiska planen sjösattes, som bland annat ersätter det tidigare landsbygdsprogrammet. Den reformerade politiken påverkar vilka stöd och ersättningar som ges till lantbrukets utveckling under de kommande fem åren. Bland nyheterna är att nya miljöersättningar och investeringsstöd införs och att ersättningsnivån för gårdsstödet sänks.

Text och illustration: Ylva Berry

De övergripande målen i EU:s nya gemensamma jordbrukspolitik (CAP 2023–2027) är att främja en smart, motståndskraftig och diversifierad jordbrukssektor som garanterar livsmedelsförsörjningen samtidigt som den ska stödja miljö- och klimatåtgärder och bidra till unionens miljö- och klimatrelaterade mål samt förbättra den socioekonomiska strukturen i landsbygdsområden. Den svenska regeringens syn på genomförandet är att vi ska öka den inhemska livsmedelsproduktionen, arbeta för grön omställning och gröna jobb samt generationsförnyelse genom fler unga jordbrukare och skapa framtidens företag.

Sverige och varje land i EU har under flera år arbetat med att ta

fram varsin strategisk plan som beskriver landets jordbrukspolitik under åren 2023–2027. Den 22 september 2022 fattade den förra regeringen beslut om Sveriges strategiska plan som godkändes av EU-kommissionen den 28 oktober.

Den strategiska planen omfattar totalt 60 miljarder kronor. 45 miljarder är från EU och cirka 15 miljarder är svensk finansiering. Nästan 8,5 miljarder ska betalas ut i projekt-, investerings- och Leader-stöd under perioden. Till detta tillkommer cirka 4,3 miljarder för olika nationella åtgärder för samma period. Bland annat har flera miljöersättningar, som den för restaurering av ängs- och betesmarker gjorts om till nya nationella stöd.

Lantbrukare får ändrade förutsättningar

Något som påverkar landets lantbrukare är att en omfördelning av stöd görs för att öka inkomsterna hos de företag som har störst behov av stöd. Bland annat höjs kompensationsstödet och alla som får gårdsstöd får ett tillägg per hektar för de första 150 hektaren jordbruksmark. Även stödet till unga jordbrukare höjs.

Miljö- och klimatambitioner ökar. Gårdsstödet blir lägre, men i stället höjs flera miljöersättningar och några nya tillkommer, bland annat ettåriga miljö- och klimatersättningar.

Det har även skett flera förenklingar. Förgröningsstödet

är borttaget och villkoren har i stället blivit en del av de nya grundvillkoren som ersätter de tidigare tvärvillkoren. Systemet med stödrätter är borttaget och i stället införs rörliga ersättningsnivåer för gårdsstödet och många av de ettåriga ersättningarna. Det innebär att ersättningen beror på hur många som söker stödet. Miljöersättningen för betesmarker och slåtterängar kommer inte längre att ha fastställda särskilda villkor för varje enskild mark med särskild skötsel. I stället gäller generella särskilda villkor för alla marker med samma markklass.

Läs mer om jordbrukarstöden i SAM-specialen på sidan 20–25.

Nytt fokus för investeringsstöden

Syftet med investeringsstöden är att öka konkurrenskraften och hållbarheten i svenskt jordbruk, bidra till levande landsbygder samt underlätta för unga lantbrukare att ta över eller starta lantbruksföretag. Stöden ska även bidra till målen i den svenska livsmedelsstrategin.

För att öka hållbarheten införs bland annat ett stöd till bevattningsdammar som kan trygga tillgången på vatten i ett förändrat klimat.

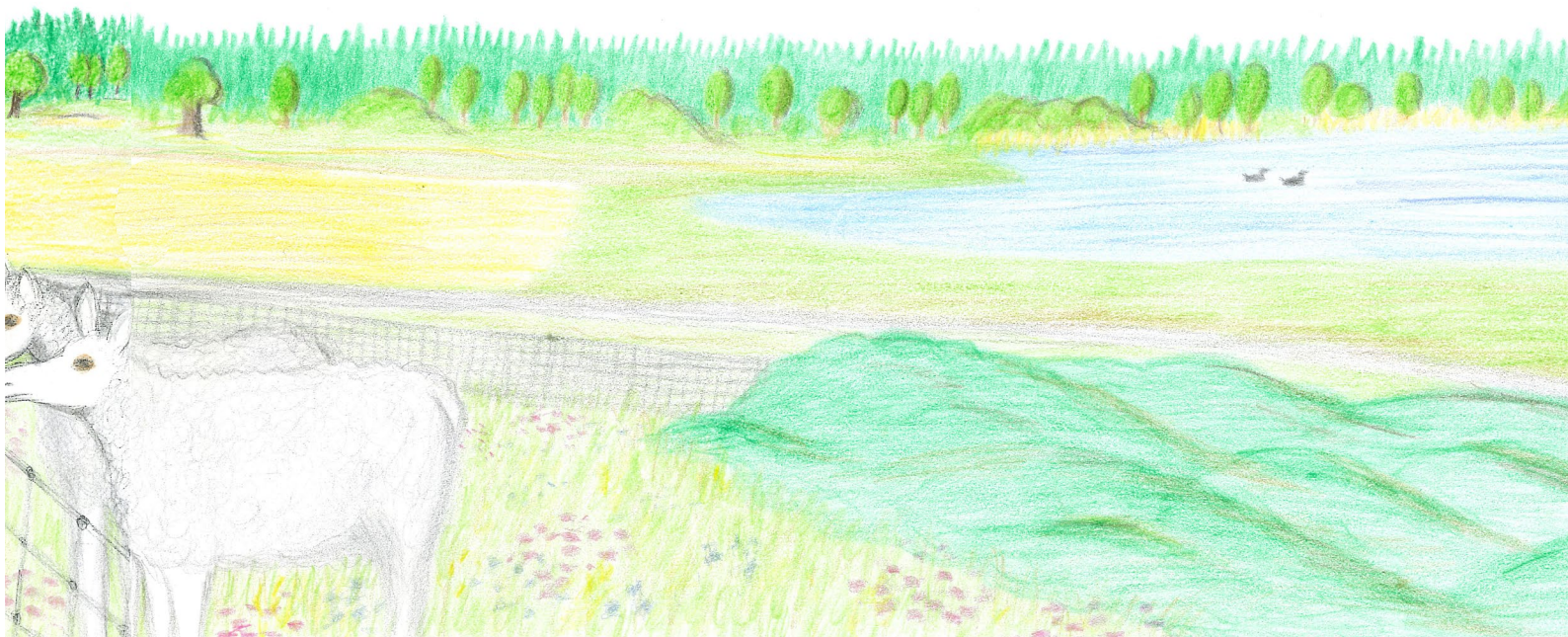
För att stärka konkurrenskraften finns bland annat investeringsstöd för nya stallar och täckdikning men också för att diversifiera jordbruks- eller trädgårdsföretag med andra

verksamheter, som turism, vattenbruk eller entreprenad.

Läs mer om investeringsstöden på sidan 16–19.

Satsning på kompetensutveckling

Nya projektstöd för kompetensutveckling ska bidra till att stärka konkurrenskraften i jordbruket, främja en hållbar produktion och utveckla livsmedels- och besöksnäringen. Länsstyrelserna kommer att söka medlen för att kunna fortsatt erbjuda kostnadsfria kurser och rådgivningar inom områdena klimat och miljö, livsmedel och besöksnäring samt stärkt konkurrenskraft och förbättrad djurvälstånd. ■

Ökande viltstammar skapar problem för lantbrukare

Flera viltarter ökar i Stockholms län. Lantbrukarna kan förlora betydande intäkter på grund av de vilda djuren. Men om skadorna har orsakats av fredade arter finns ersättning att få.

Text och foto: Ingemar Parck

En art som ökat kraftigt är dovhjorten. Stammen har mer än fördubblats på fem år och över 3 000 djur skjuts varje år bara i Stockholms län. Gäss, trana och sångsvan är andra arter som har ökat dramatiskt under senare år.

– Förr var det ovanligt att dessa fåglar besökte min mark, men nu ser jag dem oftare, säger Johan Gustavsson, lantbrukare utanför Trosa.

Skador i åkern

Medan vissa viltarter återetablerar sig i områden där de har funnits tidigare, är den vitkindade gåsen förhållandevis ny i länet. Ökningen av arterna ger människor fler tillfällen att se, fotografera eller jaga vilda djur. Men för lantbrukare som Johan

kan de också vara ett bekymmer. Djuren orsakar skador i hans åkermark, vilket kan innebära stora intäktsförluster om skörd förloras.

– När olika fåglar och hjortdjur äter upp det jag sår förlorar jag intäkter, samtidigt som jag lagt ner mycket arbete och haft betydande kostnader, säger han.

Jakt på vilt

Vilt ska enligt jaktlagen vårdas med hänsyn till allmänna och enskilda intressen. Det innebär att bestånden av arterna ska anpassas med hänsyn till bland annat viltets skador på jordbruksmarken.

– Stammar av arter som får jagas såsom dovhjort, vildsvin, grågås och kanadagås, ska regleras av markägaren och den med jakträtt på marken, säger Sara Sundin, chef på Länsstyrelsen Stockholms enhet för natur- och viltärenden.

Skador orsakade av fredade arter (se faktaruta) kan till viss del motverkas med skydds jakt.

– En annan möjlighet är att försöka skrämma fåglarna så att de undviker fälten. Vi på Länsstyrelsen har tips och råd om vilka metoder som fungerar bäst för att minska skador och kan även låna ut skrämselutrustning, säger Sara.

Ersättningsmöjligheter

I de fall problemen är stora finns möjlighet att söka bidrag hos länsstyrelsen för förebyggande

Utökat viltskadeanslag

Från och med i år utökar regeringen viltskadeanslaget med 15 miljoner kronor per år. Dels överförs stödet för rovdjursavvisande stängsel på så kallad blocklagd mark från landsbygdsprogrammet till viltskadeanslaget, vilket motsvarar nio miljoner kronor per år. Därutöver görs en årlig förstärkning på sex miljoner kronor. Totalt uppgår viltskadeanslaget till 67,8 miljoner kronor.

Enligt regeringen ska omfördelningen innebära en förenkling för berörda lantbrukare, som efter förändringen kan ansöka om bidrag på samma sätt oavsett vilken mark det handlar om för att förebygga eller ersätta skador orsakade av vilt.

åtgärder, som att sätta upp stängsel eller göra avledningsåkrar vilka lockar fåglarna till andra platser. Ytterligare en möjlighet är att söka ersättning för skördebortfall som har orsakats av fredade arter.

– I sådana fall är det viktigt att anmäla skadan till länsstyrelsen så snart den upptäckts, fortsätter Sara.

Efter anmälan besöker Länsstyrelsens besiktningsperson platsen för att besiktiga skadan och titta på vilka åtgärder som kan minska skadans konsekvenser. Sedan, inför skörden av jordbruksgrödorna, återkommer besiktningspersonen och beräknar skadan.

– Den besiktningen ligger till grund för vilken ersättning som kan bli aktuell, avslutar Sara. ■

Fredade arter

Med fredade arter menas arter som inte omfattas av allmän jakt-tid. Det innebär att markägaren och jakträttsinnehavaren inte kan påverka dessa arters storlek på lokal nivå. I Stockholm län handlar det om trana, sångsvan och vitkindad gås.

Mer information om att ansöka om ersättning finns på [Länsstyrelsens Stockholms webbplats](#).

Studie- och yrkesvägledare fick uppleva gröna jobb hos lantbrukare

I höstas genomförde Bonden i skolan en bussturné tillsammans med ett 30-tal studie- och yrkesvägledare från Stockholms län. Under resan besökte vägledarna lantbruk och lärde sig om vilka möjligheter till jobb som finns inom de gröna näringarna.

Text: Sara Norman och Anna Lindgren
Foto: Anna Lindgren

En viktig fråga i Stockholms läns livsmedelsstrategi är hur fler unga invånare kan bli intresserade av att välja en yrkesbana inom de gröna näringarna. Enligt signaler från branschen i länet har jord- och skogsbruket har stora behov av kompetensförsörjning under de kommande åren.

Samtidigt som ett mål i livsmedelsstrategin är att öka den inhemska produktionen av livsmedel, närmar sig många lantbruksföretagare pensionsåldern.

Studiebesök med lokal mat

Bonden i skolan, en utbildnings-satsning som Lantbrukarnas riksförbund står bakom, ville bemöta den utmaningen. Därför bjöd de under en höstdag in studie- och yrkesvägledare att besöka

Bonden i skolan vill locka unga till gröna näringar

Bussturnén arrangerades inom ramen för [Bonden i skolan](#), som är en del i LRF:s arbete för att fler unga ska välja yrkesbanor inom de gröna näringarna. Dagen finansierades av landsbygdsprogrammet och arrangerades i samarbete mellan Länsstyrelsen Stockholm (som en del i genomförandet av Stockholms läns livsmedelsstrategi), Jobba Grönt och Skogen i skolan.

För mer information, kontakta Anna Lindgren, ansvarig för skol- och arbetsmarknadsfrågor, anna.lindgren@lrf.se.

Under en fikapaus på Berga naturbruksgymnasium berättar skolans elever för studie- och yrkesvägledare om vad de gör på utbildningen.

tre lantbruk i trakterna kring Nynäshamn och Haninge: Kängsta Naturbruk, Nibble & Säby Gårdar och Berga Naturbruksgymnasium. Aktiviteten genomfördes i samarbete med Länsstyrelsen Stockholm.

På Berga Naturbruksgymnasium fick deltagarna lokalt producerad mat och möjlighet att träffa lant- och skogsbrukare som berättade om sina vägar in i branschen. På gymnasiet träffade vägledarna också elever och skolans rektor, som visade deltagarna runt och berättade om skolans utbildningar inom hästverksamhet, lantbruk och jakt och viltvård.

Annorlunda målgrupp

Enligt Anna Lindgren, projektledare för Bonden i skolan och ansvarig för skolkontakter på LRF Mitt, är det vanligtvis skolelever som får följa med på gårdsbesök. Den här gången vände sig Anna däremot till en annan målgrupp. Hon berättar varför:

– Genom att fokusera på och boosta studie- och yrkesvägledarna, som har en nyckelroll på skolorna, när vi indirekt tusentals elever. Den

kunskap vi förmedlar till vägledarna om jobb- och utbildningsmöjligheter inom gröna näringar kan de föra vidare till eleverna i deras framtidsval.

Annas intryck är att deltagarna uppskattade att vara ute i den praktiska verkligheten. Hon säger att många av dem blev positivt överraskade av bredden av yrkesroller inom de gröna näringarna.

– Det var också vad vi ville uppnå med bussresan; visa att möjligheterna är många i branschen.

Även för storstadsungdomar

Lena Rutqvist, studie- och yrkesvägledare på Södra Latins Gymnasium i Stockholm, var en av deltagarna. Hon var mycket nöjd med dagen.

– Jag fick bra inblick i många olika delar av de gröna näringarna och verksamheten på Berga naturbruksgymnasium. Dessutom var det värdefullt att få träffa yrkesverksamma lantbrukare. Det blev mer uppenbart för mig att näringen har mycket att erbjuda även storstadens ungdomar. ■

Deltagare ökade tryggheten att möta varg under fältvandring

I Sjundareviret som täcker delar av Stockholms län lever ett tiotal vargar. För en del människor kan närheten till rovdjuret skapa sådan oro att det begränsar deras vardag. Länsstyrelsen i Stockholm har därför genomfört en fältvandring med deltagare som vill bli mer trygga att röra sig i områden där vargen finns.

Text: Aurora Lindström Foto: mostphotos.com

Henrik Karlsson är jaktledare och arbetar med trafikeftersök. Han bor utanför Gnesta, mellan Sjundareviret och Ärlareviret – två områden med varg där det också finns tät bebyggelse. Ärlareviret ligger i delar av Sörmland, medan Sjundareviret avgränsas av Södertälje och Vagnhärad längs E4:an i öst och sörmländska sjön Klämmingen i väst.

I Sjundareviret, som är Stockholms läns enda vargrevir, finns en vargfamilj på ett tiotal individer. Sju valpar föddes förra våren och lika många året dessförinnan, men varg har funnits i området sedan 2014. Under sina jaktturet och sökinsatser

har Henrik följt flockens tillväxt och mött människors reaktioner på djurets närvaro.

– I början när vargen kom till området kände många obehag och ville inte vara ute i skogen eller jaga. Nu är förekomsten av den inte lika laddad längre. De jag träffar som jagar med hund kan känna viss rädsla när de släpper sina hundar lösa, men skräms nog ännu mer av tunna isar.

Anpassar sig till vargen

Genom att prova sig fram har han och hans jaktlag lärt sig mer om hur de kan anpassa sitt uppträdande till vargen.

– Vi tittar efter spår om det är snö, blir mer noggranna med valet av hund och kopplar hunden om vi vet att vargen finns i närheten. Det gäller att prova olika metoder för att bättre anpassa oss till vargen.

Henrik tror att vargen i reviret med tiden har blivit mer van vid att ha människor som sin granne. Men när den tar exempelvis katter spår det på människors rädsla, menar han.

– Jag hoppas att människors förståelse för vargen ökar i takt med att de lär sig mer om vargens beteende och utbredning.

Fältvandring i Sjundareviret

Som ett sätt att påverka människors relation till vargen anordnade Länsstyrelsen Stockholm under hösten en fältvandring i Sjundareviret. Fältvandringen var den första i sitt slag och bygger på en tvärvetenskaplig forskningsstudie baserad på miljöpsykologi, emotionspsykologi, ekologi och viltbiologi.

Inbjudan riktades till personer i södra Stockholm som bor runt reviret och känner rädsla eller obehag för att möta varg. Intresset för att delta i vandringen var stort och platserna fylldes på mindre än ett dygn.

Deltagarna fick lära sig mer om vargens beteende och hur de kan agera om de skulle möta en varg

En av dem som arrangerade guidningen var Ingemar Parck, vilthandläggare på Länsstyrelsen i Stockholms län. Tillsammans med två kollegor från länsstyrelsen och besiktningshunden Tezla tog han med två grupper på totalt tolv personer i revirets skogar. Många av dem var hundägare.

– Deltagarna fick lära sig om vargens biologi och beteende och hur de kan agera om de skulle möta en varg. Sannolikheten att stöta på en varg är generellt liten och minskar om man pratar, visslar eller rör sig ljudligt. Vid ett möte kan man göra sig tillkänna genom att klappa händer eller ropa, säger Ingemar.

Kunskap om vargens beteende

Ingemar poängterar att hundägare alltid ska ha sin hund kopplad i områden där varg finns. De båda djuren tillhör samma art. Ingemar

Ingemar Parck (i röd mössa) guidar deltagare om vargen i Sjundareviret. Vandringen som arrangeras av Länsstyrelsen är ett sätt att minska närboendes oro för rovdjuret.

berättar att vargen kan behandla hundar på samma sätt som andra obesläktade vargar, det vill säga försvara sitt revir mot individer som inte tillhör den egna familjen.

– Men mötet mellan vargen och hunden behöver inte innebära sammandrabbning, utan kan också resultera i nyfikenhet, lek och parning.

Deltagarna var nöjda med vandringen, enligt vilthandläggaren Paula Jonsson på Länsstyrelsen, som också ledde vandringen

– Min bild är att vandringen gjorde deltagarna mer trygga. Flera av de som deltog uttryckte att de uppskattade att vi delade med oss av kunskaper om vargen och hur vi människor kan förhålla oss till den, säger Paula.

Fler fältvandringar

Den respons Ingemar, Paula och deras kollegor fick efter vandringen fick har gjort att de bestämt sig för att arrangera fler vandringar framöver.

– Vargar är skygga och tar sig ogärna in i tätbebyggda områden, men det händer. I sådana fall är det ofta unga fjolårsvalpar som inte har etablerat revir eller lärt sig jaga särskilt bra ännu. Risken att som

människa bli angripen av varg är i princip obefintlig, men för en del kan oron att möta ett rovdjur begränsa deras vardag. Det försöker vi göra något åt, säger Ingemar. ■

Rovdjursförvaltning

Både riksdagen och EU har slagit fast att Sverige ska ha en långsiktig livskraftig vargstam med gynnsam bevarandestatus enligt art- och habitatdirektivet. Detta ska ske utan att tamdjurshållningen påtagligt försvåras och näringar såsom tamdjurshållning och jakt ska kunna fortgå. Länsstyrelsen ansvarar för förvaltningen av de stora rovdjuren inom länet.

Länsstyrelsen Stockholms arbete med rovdjur

- Upprättar regionala förvaltningsplaner för respektive rovdjursart
- Hanterar skydds jaktärenden på rovdjur
- Beslutar om och administrerar licensjakt på rovdjur
- Betalar ut bidrag för att förebygga skador orsakade av stora rovdjur, till exempel genom stängsling
- Informerar om rovdjuren
- Inventerar populationerna av de stora rovdjuren
- Betalar ut ersättning för skador orsakade av stora rovdjur

Jonas Hammar, en av medlemmarna i Sörmlandsäpplen, rensar ogräs bland sina äppelträd. Foto: Anna Hammar

Sörmlandsäpplen återuppväcker äppelodlingen i Mellansverige

Äpplen kan odlas i hela landet förutom fjällkedjan. Ändå importerar vi åtta av tio äpplen som vi äter. Det vill Sörmlandsäpplen ändra på.

Text: Gustav Broms

– Det är galet att vi importerar så mycket äpplen när vi själva skulle kunna odla den frukt vi äter, säger Charlotte Sommarin, odlare och ordförande för föreningen Sörmlandsäpplen.

Genom Leaderprojektet ”Sörmland – ett äppellandskap” vill hon tillsammans med föreningens medlemmar återväcka fruktodlingstraditionen i Sörmland och runt Mälaren.

Från 1600-talet och framåt fanns här stora fruktträdgårdar i kloster

och på adelns gods och gårdar. Fram till andra världskriget präglades odlingslandskapet av jordbruk med flera produktionsgrenar, där fruktodling ofta ingick i gårdens försörjning – särskilt på större bruk.

Under efterkrigstidens strukturrationalisering blev jordbruken mer specialiserade. I dag odlas omkring 90 procent av den svenska frukten i Skåne, Blekinge och runt Vättern.

Växande trädplantering

Charlotte är vid sidan av sitt ordförandeskap en av de två projektledarna för ”Sörmland – ett äppellandskap”. Genom sin roll främjar hon odling och förädling av äpple och annan frukt i östra Mellansverige.

– Visionen är att Mellansverige ska fyllas av fruktodlingar och förädlare

som tillvaratar de lokalt och regionalt anpassade sorternas smak och karaktär. Vi vill att fruktodling ska bli en ny och lönsam gren inom de gröna näringarna i regionen.

Sörmlandsäpplens verksamhet växer. Under 2018 planterades genom föreningen cirka 5 000 fruktträd på tio gårdar. Därefter har ytterligare ett 40-tal småskaliga fruktodlingar anlagts främst i Svealand och fler är på gång.

Charlotte berättar att föreningens odlare årligen beställer cirka 10 000 träd. Det tar cirka 2,5 år från beställning till plantering. Sedan dröjer det ytterligare fem år innan träden når full skörd.

– Det här är en långsiktig satsning.

De flesta odlarna satsar på intensivodling.

– Odlaren planterar då svagväxande fruktträd tätt på rad i spaljéer, som ger stöd för träden. Redan året efter planteringen kan äppelskörden bli stor, förutsatt att träden sköts aktivt och omsorgsfullt, säger Charlotte.

Ny odlingsrörelse

Enligt Charlotte karaktäriseras fruktodlingen i Sörmland och Mälardalen av relativt små gårdsarealer och stora avstånd mellan odlingarna, där stängsling mot vilt är ett måste. Gårdarna är oftast diversifierade, vilket innebär att fruktodling bara utgör en av flera inkomstkällor. En stor andel av gårdarna förädlar själva sin frukt och många av dem är ekologiskt certifierade.

– Tack vare vårt Leaderprojekt och samarbete med flera länsstyrelser, däribland Länsstyrelsen i Stockholms län, har vi kunnat anordna webinarier och kurser i ekologisk fruktodling, utvidga vårt nätverk och ge blivande odlare rådgivning på deras gårdar, uppger Charlotte.

Hon och föreningens andra företrädare har under de senaste åren mött ett ökande intresse bland människor som vill lära sig om odling och förädling av äpplen.

– Det känns som att vi befinner oss i början av en odlingsrörelse med en mångfald av smaker, sorter och sätt att tillvarata frukt på.

Marknadsbegränsningar

Inom föreningen och projektet samarbetar medlemmarna kring inköp av fruktträd och material till odling och förädling. Andra gemensamma frågor handlar om lagerhållning, logistik, marknadsföring och försäljning som kan skapa en växande regional marknad.

– I och med att fruktodling är en ny verksamhet inom de gröna näringarna i vårt område är det svårt att få tag på växtmaterial, sorter

och grundstammar som passar vårt klimat och vår jordmån. Kunskapen om hur frukt odlas kommersiellt norr om Skåne är bristfällig och något vi behöver utveckla, säger Charlotte.

Det känns som att vi befinner oss i början av en odlingsrörelse

Ett annat hinder för odlarna utgörs av konkurrensen från den importerade frukten. Äppelsorten Royal Gala kan till exempel odlas över stora delar av världen, men inte i Sverige. Frukten produktion och distribution gör den samtidigt enkel att beställa för livsmedelsbutikerna. Å andra

sidan ser Charlotte sårbarheter i vårt importberoende.

– Jag har pratat med fruktodlare i Europa som blev skräckslagna efter sommarens torka. Äpplen och annan frukt tål inte sådana värmeperioder. Vi kan möta klimatförändringarna genom att öka vår odling av frukt i ett mer diversifierat jordbruk.

Uppmaning till konsumenter

Charlottes uppmaning till fruktätare, företagare och organisationer är att ställa krav på att svensk frukt finns tillgänglig samt att köpa den till priset det kostar att odla och tillvarata frukten.

– Svensk fruktodling kan aldrig konkurrera i pris med frukt från länder som Polen. Så länge priset styr efterfrågan kan vi inte höja den svenska självförsörjningsgraden av frukt på något märkbart sätt, konstaterar Charlotte. ■

Gunnar Gullstrand plockar äpplen i sin odling på Valinge Gård utanför Nyköping. Sedan starten 2020 har 1 600 träd planterats av sorterna Discovery, Aroma, Holsteiner Cox, Santana, Rubinola och Katja. Under de kommande åren ska ytterligare 4 000-5 000 äppelträd planteras på gården. Foto: Jenny Gullstrand

Vill du lära dig mer om fruktodling?

Vill du få rådgivning inom ekologisk produktion av frukt och bär? Läs mer om landsbygdsprogrammets kostnadsfria rådgivning inom ekologisk produktion på [sidan 26](#).

Mikroorganismer gör jorden rik på Öråker

Lantbrukets sårbarhet och beroende av externa insatsvaror, som handelsgödsel, har tydliggjorts efter Ukrainakrigets utbrott. På Öråkers Gård utanför Stockholm arbetar Ebba Horn tillsammans med andra för att återuppbygga jorden och återanvända näringen i deras närhet. Till sin hjälp har hon både mikroorganismer och hästar.

Text: Gustav Broms Foto: Privat

– En näringsrik jord är basen för vårt samhälle och vår ekonomi. I den börjar och slutar ett hållbart livsmedelssystem, säger Ebba Horn.

Hon driver Öråkers Gård tillsammans med sin man och tillhör sjunde generationen på gården, som ligger några kilometer söder om Kungsängen, nordväst om Stockholm. Gårdens hjärta är en herrgård omgiven av 275 hektar mark, inklusive 145 hektar åker, 40–45 hektar betesmark och 75 hektar skog.

Här ryms också café, inrednings- och möbelbutik och konferenslokaler. Utanför markerna sträcker sig vandrings- och ridleder i ett kulturrikt landskap, dit Ebba tar med besökare.

Familjen arrenderar ut jordbruksmarken till två arrendatorer. På åkrarna producerar lantbrukarna spannmål, oljevaxter, baljväxter och vall för djurfoder, varav en del odlas plöjningsfritt.

Betesmarkerna betas av cirka 20 kor och ett 15-tal får. Här finns också ett 20-tal islandshästar, vars ägare hyr boxplatser i gårdens stall. Gården har också lantraser anpassade för det lokala klimatet: tre linderödsgrisar, några svenska blåankor och gulankor samt ett 40-tal Hedemorahöns.

Ebba Horn försöker kombinera tekniker för att optimera småskalighet i människors relation till odling med produktionssätt som krävs för att producera mycket mat.

Stora och små producenter

Ebba samarbetar med permakulturföreningen Odlas Ihop och odlingskooperativet Hela Jorden. De odlar grönsaker på ett par hektar av hennes mark. Där använder de metoder som främjar den biologiska mångfalden och ger näring åt jordens mikroliv.

Hon framhåller att även om de urbana präglade odlingsprojekten är småskaliga, finns en kraft i att arbeta tillsammans och lära sig av varandra om odling.

– I tider av kris kan tillgången till odlingsbäddar, växthus och egen mat ge människor trygghet och ett meningsfullt socialt sammanhang. Dessutom gör närvaron av människor lantbruk och landsbygder levande.

Mikroorganismer i gödsel

Till vardags driver Ebba företaget Agriton, som är agentur för EM, eller effektiva mikroorganismer (se faktaruta).

– På gården behandlar vi hästarnas stallströ, eller halm, med EM. Mikroorganismerna har en positiv

påverkan på djurens hälsa och påskyndar nedbrytningsprocessen i deras gödsel, uppger hon.

När Ebba och andra som sköter stallet tillför mikroorganismer i hästarnas boxar börjar gödseln jäsa, eller fermentera. Den processen fortsätter sedan i gödselstacken, där gårdens personal tillsätter ytterligare organiskt material, som mat- och skörderester samt gräsklipp från Upplands-Bro kommun. Komposteringen sker under 6–10 veckor i en syrefri miljö som mikroorganismerna mineraliserar till näringsämnen växterna kan ta upp.

Minskat växtnäringsläckage

Studier visar att fermentering av stallgödsel och annat organiskt material har upp till 27 gånger lägre koldioxidavtryck än en vanlig gödselstack där gödseln får brinna (vilket innebär att växtnäringen omvandlas med syre och då avger värme).

På Öråker har gödningen använts i föreningarnas grönsaksodlingar och gårdens trädgård. Den fermenterade komposten stimulerar fotosyntesbakteriernas tillväxt och deras

fixering av kväve och fosfor. Mikro-organismerna frigör samtidigt organiska syror som bryter ner jordpartiklar och tillgängliggör mer av näringen för växterna. Den ökade mikrobiella aktivitet leder också till minskat växtnäringsläckage och mindre behov av jordbearbetning.

– Vi har sett en förbättrad blomning och fått bättre skördar med högre kvalitet i våra odlingar, konstaterar Ebba.

Kolinlagring

Öråkers Gård är en av pilotgårdarna i Svensk Kolinlagring (se faktaruta). Det innebär att 11 hektar av gårdens plöjningsfria vall ingår i projektet sedan 2021.

På en av dessa hektar, där gräsmattor tidigare har odlats och som är relativt näringsfattig, tillför Ebba och hennes medarbetare EM tillsammans med brunnen stallgödsel. Målsättningen under året är att sprida mikroorganismerna på ytterligare 2–3 hektar jordbruksmark.

– Försöken tar tid att utvärdera, men vi har sett att vallen blivit grönare under odlingsäsongen jämfört med andra delar av vallen där produktionen är konventionell.

Ebbas förhoppning är också att insatserna ska förbättra lönsamheten i jordbruket.

– På sikt skulle vi kunna bli mindre beroende av externa insatsvaror om vi kan öka vår tillgång till effektiv växtnäring.

Brist på gödsel

Hennes ambition är att använda fermenterad gödning inte bara i grönsaksodlingarna, utan även ute på åkern, inklusive försöksytan som ingår i Svensk Kolinlagring. Men det finns begränsningar.

– Fermenteringen kräver att vi tar hand om tillräckligt med färskt organiskt material innan det börjar ruttna. Vi har inte haft tillräckligt

med gödsel och tid för att fermentera och sprida det på åkern.

Enligt Ebba är arbetskostnaderna och svårigheten att få lönsamhet från animalieproduktion skäl till att det saknas djur i närområdet som gödsel kan användas från.

Ebba söker lösningar för att fermentera mer gödsel dels från gården, men också större mängder gräsklipp och annat grönt avfall från kommunen.

– Vi behöver göra arbetsinsatsen mer kostnadsmässigt och praktiskt effektiv. Sedan måste jag också organisera en lämplig plats för fermenteringen. En möjlighet är att samarbeta med andra stall.

Ökat intresse för mikroorganismer

Genom sitt företag Agriton och genom kolinlagringsprojektet märker Ebba märker att intresset för mikroorganismer ökar.

– Inom de gröna näringarna kommer efterfrågan främst från mindre gårdar, till exempel tomat- och bärödlare, som redan nyttjar sitt organiska material, men vill bli ännu bättre på att tillvarata sin gödsel. Mitt intryck är att de försöker cirkulera mer av gårdens näring både för att gynna miljön och minska kostnaderna. ■

Effektiva mikroorganismer

- Effektiva mikroorganismer, eller EM, består av cirka 80 olika slags mjölksyrebakterier, fotosyntesbakterier, aktinobakterier, jästsvampar och mögelsvampar.
- När organiskt material (exempelvis gödsel, misslyckat ensilage, potatisskal, vass, löv, träflis, klipprester och ogräs) fermenteras med hjälp av EM bildas bland annat antioxidanter, enzymer, vitaminer, aminosyror och hormoner, som tillgängliggörs för växterna.
- Mikroorganismerna har också förmåga att utkonkurrera patogener (organismer som orsakar sjukdomar). Det gör att växternas immunförsvar stärks mot skadegörare.

Svensk Kolinlagring

- Samarbetsplattformen Svensk Kolinlagring syftar till att hejda klimatförändringarna, öka jordens mullhalt och bördighet, bevara och skapa ekosystemtjänster samt bidra till ett hållbart livsmedelssystem.
- I plattformen ingår olika typer av pilotgårdar runtom i landet som tillämpar, utvecklar och utvärderar metoder för att lagra in kol
- Några grundprinciper för ökad kolinlagring är att hålla fälten gröna året om, maximera biomassan över och under jorden, diversifiera odlingen på fält- och gårdsnivå samt minimera jordbearbetningen.

Hos föreningen Odla ihop, som använder mark på Öråkers Gård, används fermenterad gödsel för att göra jorden bördig.

Norrtälje vill ha mer vildsvinskött i de offentliga måltiderna

En satsning pågår i landet för att få fler att äta svenskt vildsvinskött. I Stockholms län har sju av länets 26 kommuner serverat vildsvinskött i sina kök fram till och med 2022. Det framgår i Länsstyrelsens projekt Resurssvin.

Text: Karin Eksvärd Foto: mostphotos.com

I Södertälje kommun serverades cirka 2 500 kilo vildsvinskött i måltidsverksamheten under fjolåret. I Norrtälje har personalen också serverat vildsvinskött i flera av kommunens kök.

– Vi vill öka mängden viltkött, särskilt vildsvinskött, i våra måltider och samtidigt visa för barn och elever att det är en bra resurs som finns i våra skogar, säger Anna Pedersen, som är kostekonom i Norrtälje kommun.

I Resurssvinsprojektet har intervjuer genomförts med företrädare för offentliga kök. I intervjuerna framkommer bilden att det lokala vildsvinsköttet ger möjligheter till

ökad lokal livsmedelsförsörjning. En förhoppning bland flera intervjuade personer är också att konsumtionen ska leda till minskade vildsvinsskador och färre trafikolyckor.

Bland framgångsfaktorerna som framhålls för att öka användningen av köttet i den offentliga måltidsverksamheten är att kommunens politiker ser fördelarna med vildsvinskött.

– Jag och mina medarbetare har arbetat med kommunikation kring vildsvinskött och utbildat kökspersonal i hur vildsvinen lever och hur de påverkar vår natur. Det gör att vi kan skapa en förståelse och ett mervärde kring vildsvinsköttet, berättar Anna.

Hinder i tillgången

I Norrtälje har kostenheten ambitionen att ytterligare öka konsumtionen i den kommunala verksamheten. Samtidigt visar projektet att det kan vara svårt för kommunernas personal att få tag på lokalt vildsvinskött, även om de har mycket egen skog och mark.

Andra utmaningar finns också. Enligt rådande lagstiftning ska köttet som kommunen använder besiktigas av Livsmedelsverkets veterinärer och

hanteras i godkända lokaler med höga krav på hygien, innan det får säljas för konsumtion eller ätas av någon annan än jägarens familj.

För att ta reda på var flaskhalsarna finns för att uppnå en väl fungerande varukedja för viltsvinsköttet har Länsstyrelsen Stockholm genomfört projektet Resurssvin.

– Bristen på vilthanteringsanläggningar i närområdet gör det svårt för jägare att lämna kött till marknaden. Anläggningarna behöver också bli mer effektiva och lönsamma för att mer kött ska hamna på marknaden, säger Jonatan Fogel som leder projektet.

Risk för bristande tillgång

Jonatan konstaterar att det finns en efterfrågan på vilt och vildsvinskött som lokal råvara.

– De offentliga köken har visat att kan vara föregångare för att tillgängliggöra köttet, säger han.

Resurssvinsprojektet är ett av många i det så kallade vildsvinspaketet, som är regeringens satsning för att mer vildsvinskött ska serveras i de offentliga köken. I vissa fall har satsningen lett till att efterfrågan har blivit större än tillgången. ■

Hur ökar vi tillgången på vildsvinskött?

Det finns mycket som om det förändrades skulle förbättra tillgången på vildsvinskött genom att förenkla för jägare och vilthanteringsanläggningar samtidigt som dagens krav på säkra livsmedel finns kvar. Några exempel som man identifierat inom projektet Resurssvin är:

- Förbättrad enkelhet för jägare att lämna in djur och höjd nivå på den ersättning de kan få.
- Tillgången på kunnig arbetskraft att bedöma köttkvalitet från vilt, slakta och stycka – det finns stor brist på kompetens i Sverige.
- Att snabbt få tillgång till kontroller av godkända veterinärer
- Att hela djuret kan hanteras som en resurs där till exempel skinnen kan produktutvecklas och avfallet bli till energi och växtnäring.

Kunnig slakteripersonal hanterar djuren med respekt

Under 2022 kontrollerade länsstyrelserna landets slakterier i ett gemensamt projekt. Kontrollerna i Stockholms län visar att djuren behandlas väl inför slakt, men att vissa rutiner behöver förbättras.

Text: Freja Engström
Foto: mostphotos.com

I Stockholms län har kontrollerna utförts av djurskyddshandläggare och länsveterinär på länsstyrelsen, som samarbetat med Livsmedelsverkets veterinärer. Kontrollanterna visar att djurskyddslagen generellt

efterlevs i de delar som ingår vid slakt. Det betyder att djuren som ska slaktas behandlas väl och skyddas mot onödigt obehag och lidande. Kontrollerna bekräftar också att djuren är korrekt bedövade innan de avlivas och tappas på blod.

Värdig behandling

En samlad bild från länsstyrelsens kontrollanter är att djuren har hanterats lugnt, respektfullt och på ett värdigt sätt. Sådan behandling har bidragit till att minska djurens stress.

Ett annat intryck är att slakteriernas personal har visat stor kunnsighet och att de har den kompetens som krävs för att ge djuren ett så bra slut som möjligt på slakteriet.

Förbättringsmöjligheter

Samtidigt finns områden där djurskyddet kan bli ännu bättre. Det handlar framför allt om utformningen av skriftliga rutiner för hur djuren tas omhand på slakteriet. De slakterier som berörs har fått i uppdrag att åtgärda detta. ■

Krisstödet har bidragit till jordbrukets lönsamhet

Text: Ulrika Geber

Länsstyrelsens handläggning av krisstödet som har getts till företagare inom jordbruk, växthus och fiske är avslutat. Stödets syfte har varit att kompensera för en del av näringarnas kostnadsökningar på grund av kriget i Ukraina och det försämrade omvärldsläget.

I Stockholms län fick ett 20-tal växthusföretag stöd till ett värde av drygt tre miljoner kronor. Inom animalieproduktionen inriktad på mjölk, nötkött och får beviljades

216 företag stöd till ett värde av drygt 16 miljoner kronor. En handfull fjäderfäföretag fick också stödet, sammanlagt drygt 600 000 kronor.

I en rapport av rådgivningsföretaget Ludvig & Co om lantbrukets lönsamhet under 2022 visar att krisstödet har varit direkt avgörande för vissa mjölkföretags likviditet. Stödet har också bidragit till ökad lönsamhet för grisföretagen. Även bland nötköttsproducenterna har resultatet förbättrats tack vare stödet. ■

Registrera din katt

Från och med januari i år ska alla katter vara ID-märkta och registrerade hos Jordbruksverket. Du registrerar din katt via Jordbruksverkets e-tjänst.

Text: Freja Engström Foto: mostphotos.com

Märkningen syftar till att höja kattens status och förtydliga kattägarens ansvar. Registreringen gör det också lättare att återföra bortsprungna katter med sina ägare.

Det huvudsakliga ansvaret för registreringen ligger på kattägaren. Länsstyrelsens roll är i första hand att påminna kattägare om att märka och registrera sin katt. Upprepade påminnelser utan att katten registreras kan leda till att länsstyrelsen beslutar om vite (böter). Ifall länsstyrelsen inte vet vem ägaren är till en oregistrerad lösdrivande katt, kan katten räknas som hemlös och placeras i ett nytt hem.

När det gäller märkning, tänk på att:

- Vända dig till en veterinär eller ID-märkare för att märka din katt.
- Kraven för märkning gäller katter födda 2008 och framåt.
- Kattungar ska vara märkta och registrerade senast vid fyra månaders ålder.
- Även om du redan har registrerat din katt i ett frivilligt register behöver du registrera den i Jordbruksverkets kattregister, eftersom uppgifterna inte går att överföra mellan register.

E-tjänsten hittar du på [Jordbruksverkets webbplats](#). ■

Nya investeringsstöd för jordbrukets hållbarhet och konkurrenskraft

I början på januari öppnade de nya projekt- och investeringsstöden i den strategiska planen för EU:s gemensamma jordbrukspolitik 2023–2027. Stöden ska öka konkurrenskraften och hållbarheten i jordbruket, bidra till levande landsbygder och underlätta för unga att starta jordbruksföretag.

Flera av de nya investeringsstöden kommer att handläggas i ansökningsomgångar. Det innebär att ansökningar som kommer in under en viss tidsperiod poängsätts och prioriteras mot varandra.

Förutom de nya stöden går det under 2023 att söka några av de gamla projekt- och företagsstöden i landsbygdsprogrammet. På [nästa uppslag](#) hittar du information om de stöden.

Foto: mostphotos.com

Läs mer om nya stöden

Mer information om nya stöden finns på [vår webbplats](#). För att komma till webbsidan kan du också skanna QR-koden med din mobilkamera.

Startstöd

[Startstödet](#) ska göra det lättare för unga att starta eller ta över ett jordbruks- eller trädgårdsföretag, och främja generationsskiften. Stödet kan sökas av dig som är 40 år eller yngre och startar eller tar över ett jordbruks- eller trädgårdsföretag, eller skalar upp en mindre verksamhet som du startat tidigare, till att bli mer affärsmässig.

För att få startstöd ska ditt företag vara inriktat på primärproduktion, till exempel mjölkproduktion, köttproduktion eller växtodling. Startstödet storlek beror på företagets produktionspotential:

- Om produktionspotentialen motsvarar ett halvtidsarbete på minst 860 timmar är startstödet 150 000 kronor.
- Om produktionspotentialen motsvarar ett heltidsarbete på minst 1 720 timmar är startstödet 300 000 kronor.

Det är bara fysiska personer som kan få startstöd. Om du startar eller tar över ett aktiebolag är det du som fysisk person som söker stödet. Om ni är flera unga personer som startar, tar över eller skalar upp en verksamhet så kan alla få fullt startstöd om var och en uppfyller villkoren för stödet.

Ansökningar om startstöd hanteras löpande efter ankomstdatum. Minsta poäng för att beviljas stöd är 300 poäng.

Investeringsstöd för diversifiering till annat än jordbruk

[Investeringsstöd till annat än jordbruk](#) kan du söka för att diversifiera, det vill säga bredda, din jordbruks- eller trädgårdsverksamhet. Stödets syfte är att skapa tillväxt och sysselsättning på landsbygden.

Du kan bland annat söka investeringsstöd för inköp av byggnader och anläggningar inklusive fasta inventarier samt för lösa inventarier i form av produktionsutrustning för tillverkning.

Stödet kan sökas av jordbruks- eller trädgårdsföretag, företag med annan huvudinriktning men som även driver ett jordbruks- eller trädgårdsföretag och företag som drivs av dig som vid tidpunkten för ansökan är närstående till en jordbruks- eller trädgårdsföretagare.

Du kan få 40 procent i stöd för de utgifter som ger rätt till stöd. För att söka behöver dina utgifter vara minst 100 000 kronor. Du kan högst få 800 000 kronor i stöd under en treårsperiod.

Under 2023 kommer Länsstyrelsen Stockholm att ha en ansökningsomgång:

- 3 januari–31 augusti, avsatt budget: 1 600 000 kronor

De ansökningar som får över 300 poäng prioriteras mot varandra.

Investeringsstöd för ökad konkurrenskraft

Du kan söka [stöd om du i ditt jordbruks- eller trädgårdsföretag investerar](#) i något av följande:

- Ny-, om och tillbyggnad av djurstallar eller inhysningssystem.
- Ny- och omläggning av täckdikning på åkermark.
- Anläggning av energiskog.
- Ny-, om och tillbyggnad av växthus och odlingstunnlar.
- Ny-, om och tillbyggnad av anläggningar för torkning och lagring av skörd. Du kan dock inte söka stöd för lagring av halm.
- Investeringar för minskad ammoniakavgång, vilket avser tak på gödselvårdsanläggning, teknik för surgörning av gödsel och myllningsaggregat för flytgödsel. Du kan få högst 500 000 kronor i stöd för detta.
- Utrustning som möjliggör innovativa hållbara produktionssystem.

Du kan få 30 procent i stöd för de utgifter som ger rätt till stöd. Det finns två undantag som ger stöd för en större andel av utgifterna:

- Om du är 40 år eller yngre kan du få 40 procent i stöd, det gäller dock inte energiskog eller täckdikning.
- För investeringar som leder till minskad ammoniakavgång kan du få 50 procent i stöd.

För att söka stöd behöver dina utgifter vara minst 200 000 kronor. För täckdikning och energiskog behöver utgifterna vara minst 100 000 kronor. Du kan få högst 2 400 000 kronor i stöd under en treårsperiod. Det maximala stödbeloppet utökas med ytterligare 500 000 kronor i den del som avser minskad ammoniakavgång. Tiden räknas från det att din första ansökan kom in.

En nyhet är att du kan få stöd för begagnat material och begagnad utrustning. Det gäller dock inte om du ansöker om stöd enligt enhetskostnader för djurstall.

Under 2023 kommer Länsstyrelsen Stockholm att ha två ansökningssomgångar:

- 3 januari–30 april, avsatt budget: 7 200 000 kronor
- 1 maj–31 oktober, avsatt budget: 7 200 000 kronor

De ansökningar som får över 300 poäng prioriteras mot varandra.

Investeringsstöd till kalkfilterdiken

Du kan söka [stöd för att anlägga kalkfilterdiken](#) på åkermark med lerjord. Syftet med stödet är att minska risken för fosforförluster till omgivande vattendrag.

På varje block som du söker stöd för behöver minst 90 procent av arealen ha en jord med en lerhalt över 15 procent. Om du kombinerar täckdiken utan strukturkalk med kalkfilterdiken på lerjord kan du söka stöd för kalkfilterdiken i kombination med täckdiken.

Stödet kan sökas av dig som har ett företag med jordbruksverksamhet eller ett företag som genomför investeringar i mark som används i en jordbruksverksamhet.

Du kan få 50 procent i stöd för de utgifter som ger rätt till stöd. För att söka behöver dina utgifter vara minst 30 000 kronor.

Stöd till kalkfilterdiken kan du söka genom en utlysning. Det finns ingen planerad utlysning under 2023. När vi genomför en utlysning kommer information finnas på vår webbplats, www.lansstyrelsen.se/stockholm.

Investeringsstöd för bevattningsdammar

Du kan söka [stöd för att anlägga en bevattningsdamm](#) som lagrar vatten under vinterhalvåret för bevattning under odlingssäsong. Syftet med stödet är att anpassa jordbruket till ett förändrat klimat för att behålla eller öka produktionen, spara grundvatten och undvika uttag från vattendrag under perioder med lågt vattenflöde.

Utöver stöd för anläggning av dammen kan du få stöd för fasta anordningar för att leda vatten i dammen, leda bort överskotts-vatten och reglera inflöde och vattennivå i dammen.

Stödet kan sökas av dig som har ett företag som bedriver jordbruksverksamhet eller ett företag som investerar i en damm som används i jordbruksverksamhet.

Du kan få 30 procent i stöd för de utgifter som ger rätt till stöd, men högst 750 000 kronor i stöd per damm. För att söka behöver dina utgifter vara minst 200 000 kronor.

Ansökningar om stöd till bevattningsdammar hanteras löpande efter ankomstdatum. Minsta poäng för att beviljas stöd är 300 poäng.

Investeringsstöd för vattenvårdsåtgärder

Du som har ett jordbruks- eller trädgårdsföretag kan söka [stöd för vattenvårdsåtgärder](#) som förbättrar vattenkvaliteten och stärker den biologiska mångfalden i odlingslandskapet. Du kan söka stöd för att:

- Anlägga och restaurera våtmarker och dammar som förstärker förutsättningarna för biologisk mångfald i odlingslandskapet genom att främja särskilda livsmiljöer för arter som är beroende av våtmarker.
- Anlägga och restaurera våtmarker och dammar som håller kvar kväve och fosfor, vilket minskar transporten av näringsämnen från odlingslandskapet till sjöar, vattendrag och hav.
- Genomföra andra investeringar som förbättrar miljöstatusen i sjöar, vattendrag och hav och antingen är kopplade till övergödning eller fysisk påverkan som har försämrat vattenkvaliteten. Det kan handla om att anlägga kalkfilterbäddar som avskiljer vissa typer av fosforföroreningar i vatten från åkermark, eller tvåstegsdiken som minskar transporten av kväve och fosfor till från odlingslandskapet till sjöar, vattendrag och hav.

Du kan få 100 procent i stöd för de utgifter som ger rätt till stöd. I stöd kan du som mest få:

- 400 000 kronor per hektar för våtmarker och dammar,
- 600 000 kronor per hektar för fosfordammar,
- 1 000 kr per meter för tvåstegsdiken.

Ansökningar om investeringsstöd för vattenvårdsåtgärder hanteras löpande efter ankomstdatum. Minsta poäng för att beviljas stöd är 400 poäng.

**Du ansöker om stöd
i Jordbruksverkets e-tjänst**

Så bedöms din ansökan

I din ansökan om stöd kommer du att behöva besvara ett antal frågor samt bifoga underlag. Dessa uppgifter använder vi för att poängsätta din ansökan utifrån ett antal **urvalskriterier**. Urvalskriterierna är verktyg för att prioritera mellan ansökningar och välja de stöd-ansökningar som bäst bidrar till målen med varje stöd.

För varje stöd finns en sammanställning av vilka urvalskriterier som gäller. Denna så kallade **urvalsmodul** innehåller alltid nationella urvalskriterier, men vissa stöd kan också ha regionala kriterier. De ska styra stödet till det som prioriteras högst i Stockholms län. Du hittar urvalsmodulen under [respektive stöd på vår webbplats](#).

Den maximala poängen för alla urvalskriterier är alltid 1 000 poäng. Hur stor andel som varje enskilt urvalskriterium har av den sammanlagda poängen visar hur tongivande ett urvalskriterium blir jämfört med de andra kriterierna. Urvalskriterierna bedöms med hjälp av **bedömningsgrunder**, vilket är hjälpmedel som förklarar hur urvalskriteriet ska tolkas och vad som ger poäng.

Urvalskriterierna kan vara utformade med ett eller flera poängsteg. Om ett urvalskriterium bara har ett poängsteg innebär det att kriteriet kan uppfyllas antingen helt eller inte alls. Om det finns flera poängsteg innebär det att kriteriet kan uppnås i olika stor utsträckning eller inte alls.

När din ansökan är poängsatt måste den uppnå minimipoäng för att gå vidare till prioritering och kunna beviljas stöd. Minimipoängen kan skilja sig mellan olika stöd, och mellan olika ansökningsomgångar och utlysningar.

Ansökningar som har uppnått minimipoäng prioriteras. Det innebär att alla ansökningar inom en och samma ansökningsomgång eller utlysning rangordnas i fallande ordning utifrån poäng. De ansökningar som har fått högst poäng i en ansökningsomgång eller utlysning, beviljas stöd så länge budgeten räcker till.

Urvalsmodul	Maximalt antal möjliga poängsteg	Fastlagd poäng	Fördelningsbar poäng	Maximal möjlig poäng
Ökad lönsamhet	8	280	80	360
Lönsamt företag	5	150	50	200
Lönsam investering	1	110	10	120
Behov av stöd	1	100	40	140
Minskad sårbarhet	1	80	20	100
Ökad marknadsanpassning	1	80	0	80
Geografiskt område	1			
Prioriterad bransch	1			

Ett exempel på en urvalsmodul med sex urvalskriterier som kan ge poäng. Ansökan kan få högst 1 000 poäng varav 200 är regionala poäng. Urvalskriteriet som har störst andel av den sammanlagda poängen är ökad lönsamhet (360 poäng). Urvalskriterierna ökad lönsamhet och lönsamt företag innehåller poängsteg medan de övriga urvalskriterierna bara går att uppnå helt eller inte alls.

Frågor och svar om nya stödperioden 2023–2027

När behöver jag fullmakt?

Om du ansöker om stöd för ett aktiebolag, handelsbolag eller om du ska företräda en organisation eller förening behöver du en fullmakt. Om någon annan, till exempel en konsult, ska ansöka om stöd för din räkning behöver du eller ditt företag ge den personen fullmakt att företräda dig. Mer [information om fullmakter finns på Jordbruksverkets webbplats](#).

Vad betyder ansökningsomgång?

En ansökningsomgång innebär att du kan söka stödet under en eller flera specifika tillfällen under året. När ansökningsomgången är slut poängsätts och prioriteras ansökningarna mot varandra. De ansökningar som får högst poäng beviljas stöd.

Vad betyder utlysning?

En utlysning innebär att en bestämd summa pengar blir tillgänglig att söka inom ett specifikt område under en viss tid. Till skillnad från en ansökningsomgång kan en utlysning vara avgränsad till exempel för en specifik målgrupp, ett specifikt område eller innehålla särskilda villkor.

Vad händer om jag inte beviljas stöd i en ansökningsomgång?

Ansökningar som inte beviljas stöd i en ansökningsomgång, på grund av att de inte prioriteras eller att pengarna har tagit slut, kommer att avslås. Du som har fått avslag kan ansöka igen i en senare ansökningsomgång så länge du inte påbörjat din investering.

Hur prioriteras ansökningar inom ökad konkurrenskraft där olika inriktningar har urvalsmoduler?

Inom investeringsstöd för ökad konkurrenskraft poängsätts ansökningar utifrån den urvalsmodul som gäller för respektive område. Efter poängsättning prioriteras alla ansökningar inom ansökningsomgången med varandra.

Om jag har beviljats stöd under 2022 eller tidigare, räknas det in i det maximala beloppet jag kan få under en treårsperiod?

Om du har beviljats stöd inom landsbygdsprogrammet under 2022 eller tidigare räknas det inte in i det maximala stödbeloppet som du kan få under en treårsperiod.

Vad innebär rimlighetsbedömning av utgifter?

När du ansöker om stöd behöver du visa att prisnivån och omfattningen av det du planerar att köpa in är rimlig. För att visa att dina utgifter är rimliga behöver du skicka in minst två jämförbara offerter för varje utgiftspost.

Stöd i landsbygdsprogrammet du kan söka under 2023

Flera projekt- och investeringsstöd i landsbygdsprogrammet går att söka under 2023. I Stockholms län handlar det om förädlingsstöd, stöd till rovdjursstängsel och stöd till kommersiell service.

Foto: Tommy Alvé/mostphotos.com

Miljöinvestering för rovdjursstängsel

Du som är lantbrukare eller markförvaltare kan söka [stöd för att sätta upp stängsel som skyddar betande tamdjur från att bli attackerade av rovdjur](#). Syftet med stödet är att skydda dina betande tamdjur så att betesmarker och betesvallar kan fortsätta skötas genom bete i områden där det finns risk för angrepp av rovdjur.

Du kan få 50 kronor i stöd per meter godkänt stängsel. För att söka stöd behöver du ha utgifter på minst 1 000 kronor. Du kan endast få stöd för de typer av stängsel som rekommenderas av Viltskadecenter.

Ansökningar om stöd till rovdjursstängsel hanteras löpande i den ordning de kommer in. För att du ska beviljas stöd måste din ansökan få minst 300 poäng.

Kontakta Länsstyrelsen innan du skickar in din ansökan.

Stöd till investeringar i kommersiell och viss offentlig service på landsbygden

För att behålla och utveckla den lokala servicen kan du söka [stöd för investeringar i dagligvarubutiker, drivmedelsstationer och andra servicepunkter på landsbygden](#). Det kan till exempel handla om investeringar för om-, ny- eller tillbyggnad samt i fast inredning eller utrustning.

Du kan få 50 procent i stöd för de utgifter som ger rätt till stöd och för att söka stöd måste du ha minst 50 000 kronor i utgifter. Vid vissa särskilda skäl kan du få upp till 90 procent i stöd, till exempel vid investeringar i förbättrad tillgänglighet, energieffektivisering eller uppstart av nedlagd butik. I de fall du kan få 90 procent av dina utgifter i stöd måste du ha minst 30 000 kronor i utgifter för investeringen.

Ansökningar om stöd till kommersiell service hanteras löpande i den ordning de kommer in. För att du ska beviljas stöd måste din ansökan få minst 250 poäng.

Investeringsstöd för förädling

Ett nytt förädlingsstöd för perioden 2023–2027 kommer att öppna under 2023. Fram tills att det nya stödet är på plats är förädlingsstödet i landsbygdsprogrammet öppet för nya ansökningar.

Investeringsstöd för förädling kan sökas av dig som driver ett litet företag och förädlar jordbruks- eller trädgårdsprodukter till livsmedel. För att få förädlingsstödet behöver din investering leda till något av följande:

- Att du förädlar flera egenproducerade eller inköpta jordbruksprodukter och sedan säljer dem direkt till butik, restaurang, konsument eller på en lokal marknad. Med lokal marknad menas det egna och angränsande landskap. Stödet du kan söka då heter [förädlingsstöd för kortare livsmedelskedja och lokala marknader](#).
- Att förädlingen av jordbruksprodukter till livsmedel leder till fler arbetstillfällen på landsbygden. Stödet du kan söka då heter [förädlingsstöd för att skapa nya jobb](#).

Du kan söka stöd om du investerar i om-, ny- och tillbyggnad av din anläggning eller för specialutrustning för förädling.

Du kan få 40 procent i stöd för de utgifter som ger rätt till stöd. För att söka stöd måste du ha utgifter på minst 100 000 kronor. Du kan få maximalt 800 000 kronor i stöd under en treårsperiod.

Under 2023 kommer Länsstyrelsen Stockholm, i mån av medel, att ha en ansökningsomgång för stödet:

- 1 januari –15 mars.

Ansökningar om förädlingsstöd som kommer in efter ansökningsomgången hanteras löpande i den ordning de inkommer, under förutsättning att medel finns kvar. För att du ska beviljas stöd måste din ansökan få minst 250 poäng.

SAM special

Datum för SAM-ansökan

Sista ansökningsdag blir i år torsdagen den 13 april. Kommer din ansökan in efter den 13 april minskas ersättningen med en procent för varje arbetsdag ansökan är försenad. Sista dag att lämna in SAM-ansökan med förseningsavdrag är den 8 maj, därefter får du inget stöd alls. ■

Telefonsupport för SAM Internet

Gör du din SAM-ansökan själv i [SAM Internet](#) men behöver support? Ring 0771-67 00 00, på vardagar mellan 8-16. Öppetiderna kommer att utökas 27 mars-13 april, håll utkik på Jordbruksverkets webbplats. ■

Boka tid med handläggare

Se till att komma i gång tidigt med din ansökan i SAM Internet så att vi handläggare på Länsstyrelsen hinner hjälpa dig över telefon om du stöter på problem. Du kan också boka in en telefontid med oss. Då ringer vi upp och hjälper dig med SAM Internet och frågor kopplat till din SAM-ansökan. Försök att logga in innan så kan vi se vad du har fyllt i och hjälpa dig lösa eventuella problem. ■

SAM-specialen är till för dig som ska göra en SAM-ansökan. Det är viktigt att du sätter dig in i vilka stödregler och ersättningar som gäller i och med den strategiska planen som vi gick in i 2023. För fullständiga regler och uppdaterad information se [Jordbruksverkets webbplats](#).

Texter i SAM-specialen: Paulina Liljander Foton i SAM-specialen: mostphotos.com

Viktigt att tänka på när du gör SAM-ansökan

- Nytt för i år är att alla som gör en SAM-ansökan måste svara på en fråga om hur stor andel av den totala marken i ansökan som är ekologiskt certifierad. Svaret kommer att användas av EU-kommissionen till statistik och för att följa upp den gemensamma jordbrukspolitiken. Du fyller i detta i fliken "Uppgifter om din jordbruksverksamhet" under "Övriga uppgifter".
- Nytt för i år är att alla som gör en SAM-ansökan måste svara på en fråga om man äger eller kontrollerar fler företag. Svaret kommer att användas i handläggningen för att kontrollera att du följer reglerna för stöden. Du fyller i detta i fliken "Uppgifter om din jordbruksverksamhet" under "Övriga uppgifter".
- Kom ihåg att söka nya 5-åriga åtaganden för miljöersättningarna Betesmarker och slätterängar, Skyddszoner och Hotade husdjursraser, som alla har avslutats 2022.
- Kom ihåg att söka utbetalt för aktuella stöd på alla dina skiften. Det gör du genom att kryssa i aktuell ruta under "Ange gröda och stöd".
- Kom ihåg att söka särskild skötsel på de betesmarker som har rätt till det.
- Kom ihåg att rita om skyddszonerna och att endast söka ersättning för maximalt 10 meter breda skyddszoner.
- Kom ihåg att ange miljötyr om det är aktuellt för din gård. Du anger att du vill räkna marken som miljöyta under "Ange gröda och stöd". Det kan vara en bevuxen eller blommande träda, bevuxen eller blommande fältkant, eller en grüngödslingsgröda.
- Kom ihåg att ange dina djur under fliken "Övriga uppgifter".
- Ta inte med mark som du inte sköter i din SAM-ansökan, eller ta bort mark ur din SAM-ansökan när du märker att du inte kommer att kunna sköta den enligt villkoren under säsongen. Från och med 2023 kommer alla dina skiften att granskas med digital analys innan utbetalning. Läs mer om uppföljning av jordbruksmark på [sidan 25](#).
- Försök att förstå alla fel och varningar som du får upp i fliken "Översikt" i SAM Internet. Vissa är viktiga för att din ansökan ska bli rätt och behöver åtgärdas. Hör av dig till Länsstyrelsen om du är osäker vad de betyder. ■

Komplettering av SAM-ansökan

Brev som gäller SAM-ansökan ska skickas till:
Länsstyrelsen i Stockholms län
Enheten för lantbruk
Box 22067
104 22 Stockholm

Du kan också skicka in kompletteringar via bifogad fil i SAM Internet och i många fall via e-post till jordbrukarstod.stockholm@lansstyrelsen.se.

Nyheter i stöden i den nya programperioden

Här beskrivs de viktigaste nyheterna i stöden 2023 och framåt. Läs mer på Jordbruksverkets webbplats för att få uppdaterad och mer utförlig information om ersättningarna.

Gårdsstöd, stödrätter och omfördelning av stöd

Den stora förändringen för gårdsstödet är att stödrätterna försvann från och med den 1 januari 2023. Det innebär att du inte längre behöver ha stödrätter för att få gårdsstöd och att de förlorar sitt värde.

En annan stor förändring är att förgröningsstödet, som var en del av gårdsstödet, inte kommer att finnas kvar 2023. I stället införs 1-åriga miljöersättningar. Gårdsstödet kommer att vara cirka 150 euro per hektar beroende på hur många som söker stödet.

En nyhet för i år är att alla som får gårdsstöd kommer att få cirka 15,4 euro extra per hektar för de första 150 hektaren jordbruksmark som man får gårdsstöd för. Det här är en omfördelning av stöd som ska öka inkomsterna hos de företag som har

störst behov av stöd för att uppnå en skälig inkomst. Det är förbjudet att dela upp ditt företag för att ta del av stödet flera gånger på samma gård.

Kompensationsstöd

En nyhet i kompensationsstödet är att omräkningsfaktorn för får och getter blir 0,20 i stället för 0,15. Det innebär att en get av honkön eller tacka motsvarar 0,20 djurenheter. En annan nyhet är att stödbeloppen justeras. För många lantbrukare med hög djurtäthet kommer det att innebära en höjning av stödet.

Vallodling

Ersättningen för vallodlingen kommer inte att finnas kvar, men du som har ett pågående åtagande kan fortfarande söka utbetalning och du behöver fortfarande uppfylla villkoren för ditt åtagande.

Stöd till unga jordbrukare

En nyhet är att den övre gränsen för hur många hektar som du kan få stöd för höjs från 90 till 200 hektar. Det blir även krav på att ha minst gymnasieexamen för att få stödet. Du måste styrka detta med

en bilaga i SAM-ansökan. Om du inte har en gymnasieexamen kan du ändå få stödet om du kan styrka att du har arbetslivserfarenhet inom jordbruks- eller trädgårdsnäring från motsvarande 12 månaders heltidsarbete. Detta krav gäller även dem som har fått stödet utbetalt tidigare år och nu söker utbetalt 2023 inom sin femårsperiod.

Nötkreaturstöd

En nyhet från och med i år är att du inte tar över fel som djuren har från den tidigare ägaren. En annan nyhet är att EU har skärpt avdragsreglerna för villkoren om att djuren ska vara märkta, journalförda och rapporterade i rätt tid till CDB. Detta innebär att du kan få ett högre avdrag om du inte följer villkoren. Det är därför viktigt att du tittar igenom meddelandet om nötkreatur i CDB när du får det. Om du har en felkod i kolumnen längst till höger på något av djuren behöver du rätta till dina uppgifter i CDB för att minska risken för avdrag på stödet. Du kan redan nu titta igenom om brevet för 2022 stämmer, så att det blir det rättat till 2023. ■

Rörliga ersättningsnivåer

I år införs rörliga ersättningsnivåer för många av de ettåriga ersättningarna. Det innebär att ersättningen beror på hur många som söker stödet. Vid färre ansökningar kommer ersättningen bli högre, och vid fler ansökningar kommer ersättningen att bli lägre. Så först när vi vet hur många som söker ersättningen kommer vi att veta exakt hur mycket pengar du kan få för varje stöd. Läs mer om hur mycket pengar du kan få på [Jordbruksverkets webbplats](https://jordbruksverket.se). ■

Mer information om de nya jordbrukarstöden

På följande sidor har vi sammanfattat det viktigaste om de nya jordbrukarstöden 2023, men utförlig och uppdaterad information finns på [Jordbruksverkets webbplats](https://jordbruksverket.se). För att komma till sidan kan du också scanna QR-koden med din mobilkamera.

Ettåriga miljö- och klimatersättningar införs

Två miljöersättningar som tidigare krävde ett femårigt åtagande, är från och med i år ettåriga miljö- och klimatersättningar. Det har även tillkommit en helt ny ettårig ersättning för precisionsjordbruk.

Ekologisk produktion

Den största förändringen i ersättning är att det blir en ettårig ersättning. Det kommer bara att finnas en ersättning, som även kommer att gälla under omställningsperioden. Du anger i SAM Internet om marken är certifierad eller under omställning. En förändring som kan ha stor betydelse för företag med mycket naturbetesmarker är att man inte längre kan använda betesmarker och slåtterängar som underlag för ersättning för djurhållning inom ersättningen till ekologisk produktion. Du kan nu få ersättning för fler sorters grödor inom trädgårdsodling.

Precisionsjordbruk

Ersättningen för precisionsjordbruk är en ny ettårig miljö- och klimatersättning som du kan söka om du har mark inom ett nitratkänsligt

område. Hela Stockholms län är nitratkänsligt område. Syftet med stödet är att minska risken för spridning av växtnäring och växtskyddsmedel i närmiljön. Du får ersättning för växtodlingsgrödor, men inte för träd eller mark med permanenta grödor. Du kan välja att söka för de delar på gården där du har en aktuell markkartering.

För att få ersättningen ska du:

- ha en växtodlingsplan som inkluderar gödslingsplanering för varje år och för alla skiften på företaget.
- göra en växtnäringsbalans för hela gården minst vart tredje år.
- ha en markkartering som är högst 10 år gammal.
- låta analysera växtnäringsinnehållet i flytgödseln minst en gång per år, om det används på din gård.
- ha en två meter bred bevuxen zon runt dräneringsbrunnar som ligger inne på ett skifte. För stödet 2023 räcker det att du sår in en gröda vid tid för vårsådd.

För 2023 räcker det att all dokumentation finns tillgänglig senast den 15 juni.

Kolinlagring och minskat kväveläckage

Ersättningen liknar den tidigare ersättningen för minskat kväveläckage, men är nu en ettårig ersättning. Den stora nyheten är att man även kan få ersättning för mellangröda. I och med att det blir en ettårig ersättning är det inte längre något krav på att viss andel av marken ska ingå i ansökan. Ersättningen går att söka i hela Stockholms län. Syftet med stödet är att minska risken för läckage av växtnäring, att lagra in kol i marken och att förbättra markbördigheten.

Mellangrödor

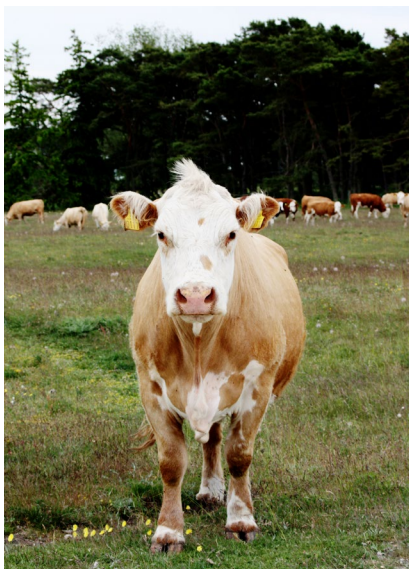
Ersättning för åkermark med mellangrödor ska bidra till att växtligheten på hösten binder kol i grönmassa och rötter, och leder till inlagring av kol i jorden. Mellangrödor för kolinlagring ska ha sin huvudsakliga tillväxt mellan två huvudgrödor. Valet av arter i utsädesblandningen till mellangrödan är fritt så länge du uppnår syftet med ersättningen, men det får vara högst 30 viktprocent baljväxter i utsädesblandningen. Mellangrödan ska vara insädd i huvudgrödan eller sådd efter skörd av huvudgrödan. Du ska så mellangrödan vid en tidpunkt och på ett sådant sätt att den utvecklas väl och lagrar in kol efter skörden av huvudgrödan. Du får tidigast bryta mellangrödan den 10 oktober i Stockholms län. Mellangrödan får inte skördas eller betas förrän efter 10 oktober, och den får inte övergå till att bli en huvudgröda nästa år. Efter skörd av huvudgrödan får du inte heller gödsla skiftet fram till den 10 oktober.

För fullständiga villkor samt information om ersättningarna för vårbearbetning och fånggröda, läs på [Jordbruksverkets webbplats](#). ■

Höjda ettåriga djurvälfärdsersättningar

Ersättningsnivån höjs för mjölkcor, suggor och får. Omräkningsfaktorn för får höjs från 0,15 till 0,20. Det innebär att en tacka nu är 0,20 djur-enheter. En annan nyhet är att det kommer att krävas 2 träckprovtagningar per år för får. ■

Utbetalningsplan för stöd 2023

Utbetalningar i december 2023

Gårdsstöd, Unga jordbrukare samt Nötkreaturstöd, Våtmarker och dammar, Hotade husdjursraser och Djurvälståndersättningar.

Delutbetalningar i november 2023

Kompensationsstöd, Skyddszoner och Betesmarker och slåtterängar.

Utbetalningar i april 2024

Ekologisk produktion, Precision jordbruk – planering och Kolinlagring och minskat kväveläckage. ■

Nytt om fleråriga miljöersättningar

Flera miljöersättningar ändras från 2023, medan vissa, som ersättningen för skötsel av våtmarker och dammar är oförändrade. För fullständiga regler se [Jordbruksverkets webbplats](#).

Foto: Lena Andersson Webrink

Betesmarker och slåtterängar

En nyhet i ersättningen för betesmarker och slåtterängar är att Länsstyrelsen inte längre kommer att fastställa särskilda villkor för varje enskild mark med särskild skötsel. I stället gäller generella särskilda villkor för alla marker med samma markklass. Det är därför viktigt att du läser informationen som du får i ditt beslut om åtagande. Ersättningsnivåerna höjs för betesmarker och slåtterängar med allmän skötsel och särskild skötsel.

Naturvårdsverket tar över flera stöd

Naturvårdsverket kommer framöver vara den myndighet som ansvarar för ersättningarna för stängsel mot rovdjur och restaurering av betesmarker och slåtterängar, samt komplementen lövtäkt och bränning. Om du är intresserad av någon av dessa ersättningar, håll dig uppdaterad på Naturvårdsverkets webbplats, [naturvardsverket.se](#). Du som har ett pågående åtagande för restaurering av

betesmarker och slåtterängar kommer att få ersättning från Jordbruksverket tills dess att åtagandet avslutas.

Skyddszoner

En stor nyhet i miljöersättningen för skyddszoner är att gränsen för maximal bredd som du kan få ersättning för halveras. Skyddszonen ska vara minst 6 meter bred och högst 10 meter bred. Detta innebär att du som har sökt för mer än 10 meters bredd tidigare kommer att behöva rita om dina skiften i SAM Internet. Använd då funktionen ”Skapa skifte vid skifteskant”. En annan nyhet är att Länsstyrelsen får ge undantag från villkoret att växtligheten inte får slås av om det krävs för att bekämpa renkavle.

Anpassade skyddszoner

Du kan även få ersättning för anpassade skyddszoner. En anpassad skyddszon ska vara anlagd på delar av skiftet där det kan bli ytavrinning och erosion. Länsstyrelsen ska fastställa den anpassade skyddszonen, areal och placering. Den anpassade

skyddszonen ska vara sådd med vallgräs eller vallgräs i blandning med vallbaljväxter. Skyddszonen ska ligga obruten under hela åtagandeperioden.

Våtmarker och dammar

Det är inga förändringar i ersättningen för skötsel av våtmarker och dammar.

Hotade husdjursraser

En nyhet är att fjäderfä kommer att ingå i ersättningen. Från 2023 finns krav på att det ska finnas en erkänd avelsorganisation för de hotade husdjursraser som berättigar till ersättning. Jordbruksverket arbetar tillsammans med föreningarna för att alla som berörs ska få ett erkännande som avelsorganisationer enligt de kriterier som EU har satt upp så fort som möjligt. ■

Grundvillkor som alla måste följa

Grundvillkor är regler som måste följas för att du ska få full utbetalning av jordbrukarstöden. Reglerna bidrar till säkrare livsmedel, att bevara jordbruksmark i gott skick, att förbättra den yttre miljön och klimatet samt att minska smittspridning. Tidigare kallades dessa tvärvillkor.

I år tillkommer några nya villkor som redan i dag finns i svensk lagstiftning och några av kraven som fanns i förgröningsstödet ingår nu i grundvillkoren i stället. Sverige inför också nya villkor för att uppnå målen i EU:s regelverk.

Här följer några viktiga nyheter.

Miljöytor

Vissa lantbruk med växtodlingsgrödor kommer att behöva ha minst fyra procent miljöytor på sin åkermark. Villkoret ersätter tidigare krav på ekologiska fokusarealer inom förgröningsstödet. Villkoret gäller nu även för lantbrukare med ekologisk produktion. Miljöytor får inte användas för produktion. De kan vara bevuxen eller blommande träda eller fältkant, eller ha en gröngödslingsgröda. De olika typerna värderas olika mycket, och räknas ut med en omräkningsfaktor. Sår du in blommande örter får trädan eller fältkanten ett högre värde, och du behöver därmed en mindre yta för att uppnå kravet.

Under 2023 kommer det att finnas ett **undantag** från villkoren för bevuxen träda. Du kan alltså

använda mark som är anmäld som bevuxen träda för odling under detta år, men du behöver fortfarande anmäla fyra procent miljöytor i din SAM-ansökan för att uppfylla kraven.

Kravet på miljöytor gäller inte om du har mer än 75 procent vall, träda eller baljväxter, om du har mindre än tio hektar åkermark (exklusive permanenta grödor och permanent gräsmark) eller om din mark ingår i skogsundantaget. Det framgår i SAM Internet om du behöver uppfylla kravet på miljöytor.

Växtföljd

Detta grundvillkor ersätter det tidigare kravet om gröddiversifiering inom förgröningsstödet. Detta villkor börjar att gälla år 2024. Varje år måste du byta gröda på minst 33 procent av din åkerareal med ettåriga grödor. Ingen ettårig gröda får odlas mer än tre år i rad på samma fält och då räknas även år 2023 in i de tre åren.

Kraven gäller inte fleråriga grödor som vall, trädor, buffertzoner, fältkanter, blommande fältkanter, fruktodlingar och plantskolor. Kraven gäller inte heller för grönsaker, bär och medicinväxter. Du kan få odla majs och färskpotatis längre än tre år i rad, men då tillkommer vissa krav.

Kraven på att byta gröda gäller inte om du har mark i ekologisk produktion eller i omställning, om du har mindre än 10 hektar åker, mer än 75 procent vall eller

permanent gräsmark, eller mer än 75 procent vall, träda eller baljväxter:

Marktäckning under känsliga perioder

Kravet på marktäckning under känsliga perioder kommer att gälla i fler områden från år 2023. Du som har mark i Stockholms län ska ha minst 40 procent av åkermarken höst- eller vinterbevuxen. Godkända grödor för höst- och vinterbevuxen mark är vall, höstsådda grödor, rotfrukter, sent skördade kålväxter, fång- och mellangrödor, bevuxen träda, stubbåker efter spannmål och oljeväxter. Dessa får brytas tidigare den 10 oktober i Stockholms län.

Marktäckning på sluttande åkermark

Kravet att åkermark som lutar kraftigt och ligger i anslutning till hav, sjöar och vattendrag ska vara bevuxen kommer att skärpas 2023. Det kommer att gälla i hela landet och omfatta åkermark som lutar mer än 15 procent. Tvärvillkoret som gällt tidigare hade gränsen 20 procents lutning. Du får inte bearbeta jorden mellan den 15 september och 15 februari på åkermark som lutar mer än 15 procent mot ett vattendrag, ett hav eller en sjö. Då måste du lämna åkermarken bevuxen eller med stubb efter att du har skördat.

Läs mer på [Jordbruksverkets webbplats](#) för att ta reda på vilka grundvillkor som gäller på din gård. ■

Uppföljning av all jordbruksmark

Från och med i år använder Jordbruksverket satellitbilder och digital analys för uppföljning av jordbruksmark. Uppföljningen gäller all mark som ingår i ansökan om jordbrukarstöd. Om det framkommer något som skiljer sig från de uppgifter som du lämnat i din ansökan kommer du att få information om detta, och du får möjlighet att åtgärda det som behövs för att inte få avdrag på stöden.

Bara skiften som ingår i din SAM-ansökan analyseras med satellitbilder och kvalitén på bilderna är så pass låg att inga detaljer kommer att synas, som till exempel människor, djur, fordon eller små byggnader.

Så går uppföljningen till

Uppföljningen är till för att kontrollera skiftes användning och stöd villkor. I början av säsongen kommer Jordbruksverket göra en första uppföljning av dina skiften. Detta innebär en analys av att skiftena i din ansökan består av jordbruksmark och därmed ger rätt till stöd. Avvikelser vid denna uppföljning kan vara nya byggnader, upplag eller granplanteringar.

Senare på säsongen gör Jordbruksverket en andra uppföljning av din skiften. Då har ett datorprogram analyserat flera satellitbilder under säsongen för att upptäcka om det utförts någon aktivitet på skiftena. Aktivitetskravet innebär att du senast den 31 oktober varje år ska ha odlat, låtit beta, putsat, slagit av eller jordbearbetat skiftena.

På sikt kommer uppföljningen av jordbruksmark att utökas och omfatta fler stöd villkor. Vi behöver utföra färre fältkontroller varje år när fler villkor kan följas upp med satellitbilder.

Hur påverkas du som är lantbrukare?

I och med att uppföljningen av jordbruksmark införs blir det större möjligheter att anpassa ansökan och undvika avdrag på utbetalningen.

Om resultatet från uppföljningen visar att något av dina skiften inte stämmer överens med din ansökan så kommer du att få ett brev. Brevet beskriver de två alternativ du har för att undvika att få avdrag på stöden. Du kan få brev flera gånger under året när vi hittar avvikelser, för att du ska få informationen i god tid för att göra åtgärder. Om du vill se statusen för alla dina skiften så kan du göra det i SAM Internet.

Ändra din ansökan

När du har fått brevet har du möjlighet att ändra eller dra tillbaka delar av din ansökan i SAM Internet. I och med detta finns det två nya datum att ha koll på.

31 augusti–Sista dag att justera gröda och skiftesgränser i ansökan.

31 oktober–Sista dag att ta bort skiften ur din ansökan.

Skicka in ett geotaggat foto

Om du har utfört en aktivitet på skiftet kan du skicka in ett geotaggat foto som styrker detta. I brevet kommer du att få information om hur du gör för att skicka in ett geotaggat foto. Ett geotaggat foto är ett foto med data om GPS koordinater och tidpunkt för när fotot togs. Sådana foton ger handläggaren möjlighet att göra en bedömning av hur det ser ut på marken utan att behöva genomföra ett besök i fält. Jordbruksverket kommer att tillhandahålla en app som du ska använda. Appen kommer att lanseras i juni. Om du själv inte vill eller kan använda appen kan du ta hjälp av någon

annan, till exempel en anhörig eller en konsult, som skickar in fotot via appen för din räkning.

Om du inte åtgärdar avvikelserna riskerar du avdrag

Om du inte skickar in ett svar, en ändrad ansökan eller ett geotaggat foto, kommer vi att handlägga ansökan utifrån analysen och då riskerar du att få avdrag på utbetalningen. Därför är det viktigt att du agerar om du får ett brev. [Kontakta oss på länsstyrelsen](#) om du har frågor kring brevet. Vi hjälper gärna till att förklara vad du behöver göra. ■

Fältkontroller

Vi kommer att minska antalet ordinarie fältkontroller på grund av uppföljningen av jordbruksmark som kommer att utföras framöver.

I januari påbörjade vi arbetet med djurkontroller och grundvillkorskontroller, och de löper på under hela året. Oftast kan vi avisera kontroll någon dag innan, men det finns undantag då vi måste göra besöket helt oaviserat. Vi uppskattar att du som är djurägare är behjälplig vid kontrolltillfället. Arealkontrollerna börjar under maj och fortsätter till november. ■

Lär dig MER

Länsstyrelsen Stockholm erbjuder kurser och rådgivning till länets lantbrukare och landsbygdsföretagare. Alla våra aktiviteter annonseras i [kalendern på startsidan på vår webbplats](#).

Foton: mostphotos.com

OBS! Kort anmälningstid på flera av kurserna

Få rådgivning om ekologisk produktion

Länsstyrelsen erbjuder kostnadsfri rådgivning för dig som vill utveckla ny eller befintlig ekologisk produktion inom lantbruk och trädgård.

Du kan få rådgivning inom följande områden:

- Ekologisk växtodling och grönsaksproduktion
- Ekologisk frukt, bär, perenna grönsaker och potatis
- Ekologisk mjölk, nöt, lamm och fjäderfä.

Intresserad? Kontakta Åsa Pettersson, 010-223 15 16, asa.pettersson@lansstyrelsen.se.

Gå grundkurs ekologisk bärödling

Kursen ger dig som blivande odlare de kunskaper som krävs för att starta ekologisk bärödling. Du får svar på frågor som: Hur blir du odlare och lägger upp olika odlingar? Vilka bär och frukter passar olika förutsättningar? Hur kan du förbättra din odlingsplats? Hur tar du hjälp av naturen i odlingen? Hur lyckas du med försäljning och att få lönsamhet? Kursledare är Kirsten Jensen som är rådgivare för frukt och bär samt fleråriga grönsaker på Länsstyrelsen Västra Götaland.

Var och när: 23 och 24 februari 9.00–15.00 på Skillebyholm, Järna.

Anmälan: senast 16 februari i [Länsstyrelsens webbkalender](#).

Kostnad: kostnadsfri, matkostnad tillkommer.

Följ med på studieresa till Hälsingland

Är du mjölk- eller nötköttsföretagare? Då är du välkommen att hänga med på vår studieresa till Hälsingland och träffa andra i samma bransch för inspiration och idéer om byggnation, kalvhälsa, försäljning av köttlådor, biogas och mycket annat. Vi kommer att göra flera besök under två dagar, bland annat på ett av Sveriges största mjölkföretag med över 1000 kor.

Var och när: 21–22 mars. Avfärd 7.00 från Nyköping, samt upptag av deltagare på vägen längs E4. Åter i Nyköping runt 19.00.

Anmälan: senast 5 mars i [Länsstyrelsens webbkalender](#).

Kostnad: kostnad för studiebesök och buss betalas av landsbygdsprogrammet. Du betalar för mat samt övernattningskostnad: 1290 kronor för enkelrum, 1640 kronor för dubbelrum.

Frågor: Åsa Pettersson, 010-223 15 16, asa.pettersson@lansstyrelsen.se.

Ställ om till ekologisk lammproduktion

Välkommen på en kursdag med gårdsvandring hos Grävelsta lamm då du får lära dig om vad du behöver tänka på vid omställning till ekologisk produktion för lamm. Det kan handla om krav på byggnader, foderstat, betesplanering m.m. På träffen medverkar produktionsrådgivare och byggrådgivare från Växa.

Var och när: 28 februari på Grävelsta lamm, Vallentuna.

Anmälan: senast 24 februari i [Växas webbkalender](#).

Kostnad: kostnadsfri, mat till självkostnadspris.

Frågor: Agneta Hermansson 010-471 09 35.

Ställ om till ekologisk nötproduktion

Välkommen på en kursdag med gårdsvandring på Malma Gård, där du får lära dig om omställning till ekologisk produktion för nötkreatur. Kursen innehåller sådant som krav på byggnader, foderstat och betesplanering. På träffen medverkar produktionsrådgivare och byggrådgivare från Växa.

Var och när: 23 mars på Malma Gård, Värmdö.

Anmälan: senast 17 mars i [Växas webbkalender](#).

Kostnad: kostnadsfri, mat till självkostnadspris.

Frågor: Karin Andersson, 010-471 01 57 karin.andersson@vxa.se.

Bygg smart för nöt

Välkommen på en föreläsning och gårdsvandring om hur du bygger smart för god arbetseffektivitet, bra tillväxt och säker hantering av nötdjur. Kursen hålls på Tarby gård där Fredrik Andersson med familj bedriver nötköttproduktion i kall lösdrift och planerar att bygga ytterligare ett stall.

Var och när: 23 februari på Tarby gård, Vallentuna.

Anmälan: senast 16 februari i [Växas webbkalender](#).

Kostnad: kostnadsfri, mat till självkostnadspris.

Frågor: Agneta Hermansson, 010-471 09 35.

Lär dig om lähäckar

Denna digitala kurs är för dig som odlare och vill lära dig anlägga lähäckar för att skapa ett bra mikroklimat för odlingar. Lähäckar kan förbättra klimatzonen med upp till 1,5 zon, och kan även hjälpa till i växtskyddet genom att gynna nyttodjur. Du får lära dig vilka växter som kan användas samt om anläggning, plantering och skötsel. Rune Karlsson som är lähäckspionjär på Varaslätten berättar om sina erfarenheter och lähäckar. Kursledare är Kirsten Jensen som är rådgivare för frukt och bär samt fleråriga grönsaker på Länsstyrelsen Västra Götaland.

Var och när: 9 mars, 9.00–14.30 på Skype.

Anmälan: senast 6 mars i [Länsstyrelsens webbkalender](#).

Kostnad: Kostnadsfri.

Odlingslandskapets värden

Länsstyrelsen erbjuder kurser och rådgivning om odlingslandskapets natur- och kulturmiljövärden.

Kostnadsfri rådgivning

De olika områden du kan få rådgivning inom är:

- Skötsel av värdefulla träd
- Betesplanering och skötsel av olika sorters betesmarker samt ängsmarker och brynzoner
- Restaurering av ekonomibyggnader.

Kostnadsfria kurser på gång

- Jordkällarrestaurering
- Gärdsgårdsbygge
- Bete på öar
- Skogsbete
- Mångfaldsbryn
- Slätter och ängar
- Skötsel av värdefulla träd
- Hamling av unga träd.

Intresserad? Kontakta ylva.berry@lansstyrelsen.se.

Sälj med stolthet

Har du en bra produkt eller tjänst, men har svårt att hitta kunder? Tycker du att det är svårt att ta betalt, både utifrån nedlagd tid och vad produkten är värd? Denna kurs om prissättning och säljstrategier för företag på landsbygden ger dig mer kunskap om att sätta priser och att skapa säljstrategier. Två kurstillfällen finns att välja på:

Var och när: 18 april, 9.30–16.30 på Grinda gårdsglass, Malmköping alternativt 20 april, 9.00–15.30 digitalt.

Anmälan: senast 26 mars i [Länsstyrelsens webbkalender](#).

Kostnad: 550 kronor exklusive moms (18 april), 500 kronor exklusive moms (20 april).

Frågor: kerstin.bjaresten.osmark@lansstyrelsen.se.

Göra affärsplan för ditt besöksföretag

Under två dagar får du hjälp att skapa och arbeta med affärsplanen för ditt landsbygdsföretag. Det handlar inte bara om att skriva och få din plan på papper, utan om att ge dig själv en möjlighet att verkligen tänka igenom allt och se vad som kan förbättras. Att konkretisera din affärsplan är ett viktigt steg som gör att du som företagare sparar tid och pengar i längden.

Var och när: Du behöver delta på båda kursdagarna, 9 och 21 mars, 9.30–17.00 på Grinda gårdsglass, Malmköping.

Anmälan: senast 15 februari i [Länsstyrelsens webbkalender](#).

Kostnad: 850 kronor exklusive moms (fika, lunch och kursmaterial ingår).

Frågor: kerstin.bjaresten.osmark@lansstyrelsen.se.

Få rådgivning inom Greppa Näringen

Greppa Näringen ger kostnadsfri rådgivning om vad som kan göras för att minska växtnäringsförluster och klimatpåverkan på din gård.

På [Greppa Näringens webbplats](#) hittar du information om alla rådgivningar och kontaktuppgifter till Greppa-rådgivare i Stockholms län.

Du kan få rådgivning inom Greppa Näringen om du har 25 djurenheter och/eller 50 hektar jordbruksmark. Alla som vill få tillgång till information och bra tips kan bli IT-medlemmar på [Greppa Näringens webbplats](#).

Intresserad? Kontakta
Cecilia Norén, 010-223 14 84,
cecilia.noren@lansstyrelsen.se.

greppa näringen

Tareq Taylor

berättar historier genom mat

Krögaren, tv-kocken och kokboksförfattaren Tareq Taylor fann sin relation till mat i tre olika grenar av sin familj. Mat är för honom en berättelse om människor och platser. Genom berättelserna vill han stärka vår gastronomiska identitet.

Text: Gustav Broms Foto: Peter Carlsson

Tareq Taylor växte upp med en judisk mamma, en muslimsk pappa och kristna morföräldrar. Matlagning var en känslomässig ventil för hans annars strikta morfar, som hade närt drömmar om att bli kock. För tioåriga Tareq berättade han i köket fängslande historier om krig och kärlek. Tareq minns hur hans mamma satte en stor gryta på spisen som hans bror rörde i.

– Hon brukade laga mat på rester. Ändå lyckades hon alltid hitta nya varianter av samma ursprungs rätt.

Familjen besökte restauranger ett par gånger om året, när Tareq och hans bror fyllde år. Det var en värld han annars inte hade tillträde till.

– När jag började jobba i restaurang 16 år gammal var det fantastiskt. Jag blev betydelsefull för andra och fick vara med och skapa en måltidsupplevelse.

Kontakt med producenter

Tareqs resa gick från kockjobb på enkla krogar till att bli köksmästare på stjärnkrogar. Med tiden märkte

han hur både restaurangens besökare och personal intresserade sig mer för råvarans ursprung och vad som fanns tillgängligt beroende på säsong.

Tareq och en vän till honom började spela in tv-program där han lagade mat från olika platser i Norden. De visade livsmedelsproducenter som annars lätt hamnade i skymundan.

– Tidigare var närproducerat och ekologiskt mest en gimmick för mig. Jag förstod egentligen inte vad det var förrän jag fick kontakt med odlare och uppfödare. Genom mötena fick jag upp ögonen för vad mamma hade gjort, när hon utgick från råvaran.

Svensk hyllning i Spanien

Vid ett tillfälle tog han med sin restaurangpersonal till San Sebastian i Spanien, en av städerna med flest Michelinstjärnor per kvadratmeter.

– När vi satt på en toppkrog och berättade att vi kom från Malmö sade restaurangägaren: ”Ni har de bästa råvarorna. Vår finaste fisk kommer från nordiska leverantörer. Temperaturen i ert vatten gör att

fisken växer långsamt och får en särskild karaktär. Och den bästa ankan får vi från Arlööv”.

Tareq undrade vad han hade missat i upptäckten av vilka råvaror som fanns därhemma.

Gastronomisk självbild

Resorna gav Tareq en ny förståelse och blick för platsens betydelse: Var befinner jag mig? Vilka livsmedel produceras här? Vem tar fram dem? Vad ska jag äta härifrån så här års?

Som krögare handlar han numera direkt med odlare och uppfödare. Han framhåller hur viktigt vårt sätt att berätta om vårt förhållande till mat är för vår gastronomiska självbild och hemkänsla.

– Jag vill vara med och skapa en lokal och regional matidentitet som visar hur duktiga vi är och vilka värden vi har runtom i landet. Då behöver odlare, uppfödare, kockar och andra som ägnar sig åt mat utveckla en relation där de lyfter varandra, platsen de delar och maten som kommer från omgivningen. ■